

Miejsca rytualne stanowiły integralną i ważną część prehistorycznego krajobrazu. Relikwie różnych konstrukcji sakralnych populacji z okresu neolitu można jeszcze dziś odnaleźć w postaci miejsc pochówku i tzw. rondeli. Od tego czasu powstawały obwarowania osiedli w postaci rowów, a także długie ziemne grobowce i koliste kurhany. Zabytki te przez wiele wieków symbolicznie kształtowały krajobraz. Jak traktowały te miejsca społeczności, które żyły setki lub tysiące lat później? Jak ludzie korzystali z miejsc rytualnych swoich przodków? Czy miejsca te zachowały swoje duchowe przeznaczenie? Czy też zostały włączone do profanum obszarów osadniczych i stopniowo pokryły się obiektami mieszkalnymi i gospodarczymi? Świadomość rytualnego przeznaczenia przestrzeni była z pewnością przekazywana w tradycji ustnej. Ale było to również silnie wspierane przez istnienie charakterystycznych konstrukcji naziemnych. To właśnie istnienie umocnionych struktur i kopców grobowych przyczyniło się do podtrzymywania rytualnego znaczenia miejsc przez wiele pokoleń. W niektórych częściach Europy zabytki tego typu przetrwały w krajobrazie do dnia dzisiejszego. Zapewne ich istnienie było znane wszystkim poprzednim pokoleniom. Na terenie dzisiejszych Czech zabytki te są dziś niewidoczne w terenie. Możemy się tylko domyślać, kiedy zniknęły z powierzchni i jak długo oddziaływały na sakralne postrzeganie miejsc.

Celem projektu jest zbadanie rozwoju oraz percepcji neolitycznych i eneolitycznych miejsc rytualnych przez kolejne pokolenia. Wykorzystując nowoczesne metody archeologiczne i przyrodnicze (jak analizy geochemiczne oraz mikromorfologiczne gleb i osadów), chcemy zbadać dynamikę zanikania monumentalnych struktur oraz opisać zmiany w postrzeganiu krajobrazu przez kolejne pradziejowe populacje. W ten sposób przyczynimy się do ważnej dyskusji na temat ewolucji i percepcji pradziejowych krajobrazów rytualnych i kulturowych, zarówno w przeszłości, jak i obecnie. Projekt będzie się koncentrował na trzech obszarach geograficznych. Reprezentują one części krajobrazu, z różnymi wzorcami użytkowania. W Czechach skupimy się na dwóch obszarach, które łączy obecne użytkowanie gruntów rolnych. Tutaj zabytki archeologiczne są prawie całkowicie niewidoczne w rzeźbie terenu. Wybrane obszary różnią się jednak zarejestrowanymi zabytkami archeologicznymi. Oba są regionami, w których występują archeologiczne przesłanki neolitycznej i eneolitycznej aktywności rytualnej w postaci długich ziemnych grobowców i kolistych kurhanów, rondeli i umocnionych osiedli. Pierwszy region to obszar pomiędzy miejscowościami Straškov i Dušníky w regionie wokół góry Říp. Drugi region to obszar wokół wsi Chleby w regionie Nymburka. W przeciwieństwie do poprzedniego obszaru, na tym ostatnim, po kontynuacji rytualnego użytkowania terenu w okresie eneolitu i wczesnej epoki brązu, w epoce żelaza nastąpiła zmiana na jego przeznaczenie osadnicze. Trzecim regionem jest zalesiony obszar nieopodal polskiej wsi Muszkowice, gdzie odkryto pozostałości monumentalnych grobowców z neolitu, a także relikty późniejszych cmentarzysk, które zachowały się do dziś w sposób czytelny w terenie. Ta odmienna, od poprzednich regionów, sytuacja przetrwania pradziejowych pozostałości, może stanowić ważny element porównania sposobów postrzegania krajobrazu. Możemy zatem porównać te trzy zróżnicowane regiony: jeden, w którym tradycja obiektów rytualnych jest wieloletnia, a mimo to nie zachowały się one w terenie, kolejny, w którym istotna zmiana w użytkowaniu krajobrazu nastąpiła prawdopodobnie jeszcze w pradziejach oraz ostatni obszar - o wieloletnim przeznaczeniu rytualnym, które pozostawiło nienaruszone ślady do dziś.

Projekt łączy metody archeologiczne i przyrodnicze. Na tej podstawie będzie można osiągnąć kompleksowe zrozumienie dynamiki rozwoju krajobrazu od neolitu do współczesności. Nowoczesne narzędzia teledetekcji, takie jak zdjęcia lotnicze, badania geofizyczne i lotniczy skanowanie laserowe zostaną wykorzystane do mapowania stanowisk archeologicznych. Na tej podstawie zostaną następnie wybrane duże sektory, w których zostaną zebrane próbki gleby, poddane analizie geochemicznej, w celu wskazania rodzaju i intensywności działalności dawnych populacji. Analiza rozwoju horyzontów glebowych pomoże zrekonstruować dawny charakter roślinności w krajobrazie. W tym celu wykorzystane zostaną również dane z analizy pyłkowej oraz analizy makroszczątków roślinnych, przeprowadzonych w wybranych miejscach. Wykonane zostaną datowania OSL osadów oraz datowania radiowęglowe szczątków organicznych, porównanie uziarnienia osadów oraz analiza szczątków grzybów koprofilnych.

Ważnym zagadnieniem jest również dynamika niszczenia kultowych struktur monumentalnych. Chcemy rozpoznać proces naturalnego wypełniania się rowów i rozmywania kurhanów. Proces ten mógł być bardzo powolny i obiekty te mogły utrzymywać się w terenie przez wiele tysiącleci. Aby uzyskać dokładne dane, które pozwolą na potwierdzenie tych hipotez, planujemy ograniczone wykopaliska na wybranym obszarze. Oprócz procesu naturalnej degradacji zabytków, skupimy się również na danych wskazujących na ich ewentualne celowe zniszczenie.